

Læge i Den Danske Brigade i Sverige 1945

Af Toke Nørby

Min far, afdøde Gregers Ulrik Nørby, blev født 03.05.1901 som barn nr. fem i en søskendeflok på fem – heraf fire piger.

Han voksede op i København og fik en lægevidenskabelig eksamen i 1928. Giftede sig med Herdis ("Hadda") Christiansen med hvem han fik i alt tre børn, Jens (f. 1932, d. 2017), Søren (f. 1937) og mig, Toke (født 1943). Han forsvarede sin disputats i 1935 og søgte og fik i 1937 stillingen som overlæge på Marselisborg Hospital i Aarhus. I de nærmest følgende år blev vi, som bekendt besat af Tyskerne, hvilket fik stor indflydelse på fars arbejde.

Far måtte ikke deltage aktivt i illegalt arbejde for hospitalsledelsen, men var ikke uvidende om, hvad der foregik på hospitalet, hvor nærmest hele vognlæs af de af englænderne nedkastede våben i slutningen af krigen blev fragtet til vores maskinassistent (senere maskinmester) Ernst Winterberg (f.03.10.1904-d.11.11.1985) af nedkastningschef, toldassistent Anton Ingersøn Jensen (med dæksnavnene "Toldstrup" og "Jens Toldstrup" f. 30.06.1915, d.19.03.1991), og som gemte en stor del af de nedkastede våben i kælderen under Marselisborg Hospitals maskinhus, hvor hospitalets kulfyrede varmecentral var placeret. Efter at våbnene var blevet samlet blev de deponeret i en gang under en barak, som tyskerne havde okkuperet til krigslazaret. Så indirekte passede tyskerne på modstandsbevægelsens våben, der altid var klar til brug ved modstandsfolks aktioner!

Far gik meget op i sin læge-



Fig. 1 - Jens Nørby, Jørgen og Carl Jacobsen (1889-1959) samt Søren Nørby.

gerning og var bl.a. kendt for at stille præcise diagnoser og skelnede ikke mellem "rig og fattig", hvilket fik indflydelse på familiens liv, da han i de sidste år af besættelsen af Danmark var ude for flere episoder, der af venner, kolleger og modstandsfolk, blev klart tolket som var han efterspurgt af tyskerne. Især to episoder, hvor først en kvinde "fru Frandsen") og dernæst en ca. 30-årig mand var kommet til vores bopæl "for at advare min far". Efter mange drøftelser med relevante personer, fik far, jf. uddrag af hans dagbog den 30. dec. tilladelse af borgmesteren på Raadhuset, til at "tage Ferie et Par Maaneder". Far beskriver sin situation i Dagbogen:

Jeg havde nu, efter at de Mennesker jeg havde raadført mig med havde tilkendegivet, at de saa på Tingene med samme Alvor som jeg, taget min Beslutning og bestemt, at naar det begyndte at mørkne, vilde jeg gaa under jorden.

Det havde være svære Overvejelser. Det var vanskeligt at beslutte

sig til at opløse sit Hjem og forlade Kone og Børn. Lige saa svært var det at forlade sin Afdeling, som jeg nu i saa mange Aar havde passet, og begive mig ud i det uvisse. Paa den anden Side stod det mig klart, at halve Foranstaltninger vilde være saa godt som værdiløse. Har man stillet en Diagnose, og mener man, at den er rigtig, skal man ogsaa handle derefter og handle fuldtud.

Ved 5-Tiden tog jeg med Ambulance til Kommunehospitalet og gik derfra ud i Mørket med min Tøjbylt. Min Kone tog med de to ældste Drengene tog ud til vores gode venner, Direktør ved Aarhus Oliemølle, Carl Jacobsen og hustru Else ("onkel" Carl og "tante" Else på Vinkelvej i Risskov). Den yngste Dreng (Toke) blev de første Dage sat i Pleje på Hospitalet.

[Jørgen Gyde Jacobsen (fig. 1), blev født 22.06.1924 og døde 07.03.2004 i Limeuil, Frankrig, hvor han boede med sin familie. Han var uddannet civilingeniør og aktiv frihedskæmper under krigen. (Biografien om Jørgen Jacobsen er 10.03.2022 ændret, da jeg havde

forvekslet ham med en anden person med lignende navn).

Tak til J.Js niece Anne Mette Friis Kjær: (<https://dorinoix.dk/om-os>).]

Min mor, Søren og jeg kom kort tid efter til Mern, hvor min fars søster (Agnes, eller "Moster Søster", som hun blev kaldt) boede sammen med sin mand, praktiserende læge Jeppe Bangshøj, medens far var under jorden).

Far har, som nævnt, beskrevet sine oplevelser fra sidste halvdel af 1944 til slutningen af krigen i en dagbog, som han påbegyndte i januar, mens han endnu var i Danmark og boede hos venner.

En par hændelser fra dagbogen skal nævnes:

Den 23. December Lillejuleaften gik jeg ikke Aftenstuegang, idet jeg først var på et Sygebesøg og derefter til Middag ude. Jeg kom hjem ved 9 halv 10 Tiden og gik over til min

reservelæge Dr. Poul Kirketerp for at høre, om der var noget særligt på Afdelingen. (Kirketerp var reservelæge på Marselisborg hospital i 1942; senere, 1948, overlæge ved det danske sygehus i Flensborg).

Mens vi sidder og taler, kommer der Bud, at det tyske Politi har spurgt efter ham på hans gamle Bopæl. Jeg rejser mig op og siger „Vi gaar nu med det samme, de kan kun være faa Minutter om at naa berhen“. Kirketerp siger „Jeg vil lige tage min Overfrakke“ „Nej“, siger jeg „lad være med det, kom nu med mig“. Jeg gaar ud af Bagdøren, der fører ud til Grønnegaarden, og idet jeg gaar ud hører jeg Dørklokken ringe. Jeg gaar roligt og uantastet til min Bolig og tror, at Kirketerp ogsaa er sluppet ud. Kort Tid efter kommer hans Kone grædende over til os og fortæller, at han blev taget, da han søger at slippe ud af sin Havedør.

(Kirketerp blev arresteret 23.12.1944 for at deltage i modstandsarbejde og ført til Frøslev-

lejren 09.01.1945. Han blev dog hurtigt frigivet).

31.12.1944 fik far brev fra en tidligere patient, som omtalte en stikker og som rådede far "til forsigtighed".

Den første del af hans dagbog omhandler alle de mange tanker, der gik igennem hovedet på ham, pga. de begivenheder, far var udsat for i slutningen af 1944, og som var medvirkende til, at han valgte at gå under jorden. Jeg har valgt at overspringe beskrivelsen hovedparten af hans oplevelser fra efterår 1944 til han gik under jorden. De er bl.a. gengivet i Brigadebladet nr.4/2000,1, 2 og 3/2001 (udgivet af Den Danske Brigadeforening (Danforce).

I sin første tid – en måneds tid i januar måned 1945 - skrev far kun et enkelt brev til min mor og tog ingen fotografier, selv om han var ivrig fotograf. Brevet er desværre ikke bevaret.

Dagbogen fortsætter: Den 2.



Brev fra min far, stemplet Hjørring/Fredericia 04.01.1945 til min fars gode ven og kollega, reservelæge Ulrik Starup. Som afsender havde min far skrevet "G. Engbjerg, Vesterg. Hjørring". ("Gregers Engbjerg" var en af vores forfædre, som i gamle dage ejede godset Engbjerggård ved Lemvig. Brevet indeholdt utvivlsomt de seneste oplysninger fra far til familien, inden han tog til Sverige. Starup blev efter krigen en af pionererne inden for hjertekirurg).

Januar forlod jeg Aarhus. Jeg tog af Sted fra Riisskov efter at have taget Afsked med min Kone og familien Carl Jacobsen paa Vinkelvej. Vi var ikke glade, men beherskede. I øvrigt var denne Afskedstagen noget af det mest ubehagelige i de Dage.

Via Ryomgaard kom jeg til Randers hvor jeg gik op til Dr. Gottlieb hvor jeg blev bispist og behandlet venligt paa alle Maader. I Randers var der sket en Del og blandt andre var Overlæge Ole Bang gaaet under jorden. (pga. almen illegal aktivitet. Han var medlem af Frihedsrådets Lokalkomiteé i Randers).

Den Aften tog jeg atter af Sted og ankom meget sent til Aalborg, hvor det viste sig meget vanskeligt at faa en Vogn. Jeg allierede mig med nogle Stykker andre og til sidst lykkedes det os og jeg kom saa hos Karsten (fars studiekammerat: Jens Karsten Isaager) og hustru Felice (Sophie Louise ("Felice") Paludan-Andersen) som modtog mig vældig godt. Jeg havde en del Kvaler med mit Øje og derfor tog jeg den 4. til Hjørring til øjenlæge Mogens Fledelius, som konstaterede en Keratitis (Hornbindebetændelse) som han behandlede med Lapis og Homatropin.

Den 5. Januar fik jeg Meddelelse om, at der i Aarhus var blevet skudt en Stikker og Provokatør.

(I avisen kunne man læse: Den 29-aarige Arbejdsmand Niels Egon Becher Christensen, Kirchsplads 7, blev Nytaarsaften skudt ned og dræbt af to Cyklister. Det opgives, at han havde nazistiske Sympatier).

De sidste Ord, han sagde, før han døde, var „Jeg har dog advarer Nørby“.

Jeg havde imidlertid den 6. opsoget den Mand, som Orla Strange Petersen (fars gode ven og kollega fra Universitetet i Aarhus og bl.a. medlem af modstandsledelsen i Aarhus) havde givet mig Adresse paa. Det var en flink Mand som i længere Tid havde været i Arbejdet. Jeg blev ført hen til Kathedralskolen idet jeg skulde bo hos Rektor Galster. Det er et af de bedste Opholdsteder, der er i Aalborg. Grunden til at jeg skulde bo der var at man fra Aarhus havde meddelt, at den der kom var en prominent og meget kendt Person. De blev vist lidt skuffede da jeg kom

for de havde ventet at det var Kongen eller noget lignende efter den Forhændsreklame. Jeg blev modtaget godt. Rektor Galster var hjemme paa juleferie, han maa ellers opholde sig i København som Straffor at nogle Elever for et Par Aar siden havde lavet den berømte Sabotagegruppe „Churchillklubben“. Han rejste et Par Dage senere. I øvrigt bestod Familien af Fru Galster, en stærkt patriotisk energisk Kvinde, der vistnok kan være lidt skrap, men som under hele Opholdet var meget sød og rar mod mig. Hun var en gæv dansk Kvinde, der ikke var bange for sit Skind. Den ældste Datter Frøken Birte G. overlod mig sit Værelse og sov den hele Maaned, jeg var der, i et koldt Værelse sammen med Søsteren. Den anden hjemmeverende Datter Anne Mette var 25 Aar. I Begyndelsen var jeg mest paa mit værelse men mod Slutningen da det kneb med brændsel og Lys opholdt jeg mig i Familiens Skød. Vi havde det egentlig helt hyggeligt og jeg gjorde hvad jeg kunde for at underholde Selskabet. Jeg tror ligefrem, at de savner mig nu.

En af de første Dage efter at jeg var flyttet bort fra Karsten fik han brev fra Carl (Jacobsen) at en ung mand vilde opsøge Karsten for at komme i Kontakt med mig. I Brevet var der Halvdelen af et Stykke Papir medens den tilsvarende Halvdel blev sendt til den unge Mand. Det var Poul H. som havde fulgt min Kone til Sjælland sammen med Jørgen Jacobsen, søn af Direktør Carl Jacobsen. Han skulle have været til Sverrig via Sjælland, han havde faktisk været ovre 2 Gange, men da han skulde derover 3⁴ Gang var der spærret og han blev derfor sendt til Aalborg. Her kunde han imidlertid ikke faa sin Kontakt og derfor skulde jeg prøve at hjælpe ham.

En Dag da jeg sidder i Rektorboligen ser jeg pludselig 3 store Drengeløbe alt hvad de kan gennem Haven. Jeg forstod at der var noget galt og gik ind i Spisestuen som vender ud mod Skolegaarden. Der saa jeg tyske Politisoldater. Jeg skyndte mig ind og tog mine Skistøvler paa saaledes at jeg kunde springe ud af Vinduet og bringe mig i Sikkerhed, hvis de fandt paa at ringe paa hos os. Det skete imidlertid ikke, men de tog en kvindelig Gymnasieelev paa Skolen. I de

Dage var der i det hele taget mange Arrestationer i Aalborg.

I øvrigt boede jeg temmelig sikkert, idet Tyskerne havde Depot paa Skolen og der var derfor tyske Vagtposter, der passede paa mig. Det kunde være lidt ubehageligt naar jeg kom sent hjem, for de var temmelig nervøse og tilbøjelige til at skyde. Derfor lavede jeg saa meget Spektakel som muligt naar jeg kom sent hjem.

Jeg var lidt ofte hos Karsten og Felice og jeg tror at Familien Galster somme Tider savnede mit Selskab, de havde ikke saa mange Fornøjelser. Men Søndag den 4. Februar om Aftenen gik jeg atter hen til K. og F. Poul og Høgh Guldberg var ikke hjemme, de var hos „the big boss“ (Nedkastningschef Jens Toldstrup, en Tolder ved Navn Jensen, der efter Krigen tog Navneforandring til Toldstrup) at ordne noget. De kom først ved 10 Tiden og fortalte da at de havde været paa min Bopæl for at sige til mig at jeg skulde rejse næste Morgen med et Tog, der gik Kl. 5,10.

Jeg glemmer helt at fortælle at Poul havde været nogle Dage borte, idet han blev sendt et Ærinde til Aarhus. Han gik der nogle Timer paa Banegaarden og saa der en Afdeling tyske Soldater anbringe deres Rygsække og Rifler. Han telefonerede efter en Kammerat som skulde være uden for Banegaarden paa et bestemt Tidspunkt og da det kom tog han ganske roligt en Rygsæk paa og et Gevær over Skulder og gik ud til Bilen og kørte væk. Banegaarden blev lidt senere afspærret, men det var for sent. Poul kom hjem til Aalborg med en dejlig Sweater og en fin Lommekniv. Resten var blevet paa gode Steder i Aarhus.

Da Karsten fik at vide at Poul og jeg skulde rejse fik han en fin Konjac frem og den fik vi til Faldskærmskaffe. Det var en hyggelig Aften og jeg var glad ved at det nu skulde ske. Der var Besked fra Chefen (Toldstrup) at Toget 5,10 var det eneste vi kunde tage med. Egentlig skulde Banen have været sprængt om Natten, men af hensyn til en Kasse og til os som skulde af Sted, vilde sprængningerne blive udsat til vi var passeret.

Det blev bestemt, at Poul skulde gaa med mig og blive paa Skolen om Natten saa vi kunde følges ad til Banegaarden.

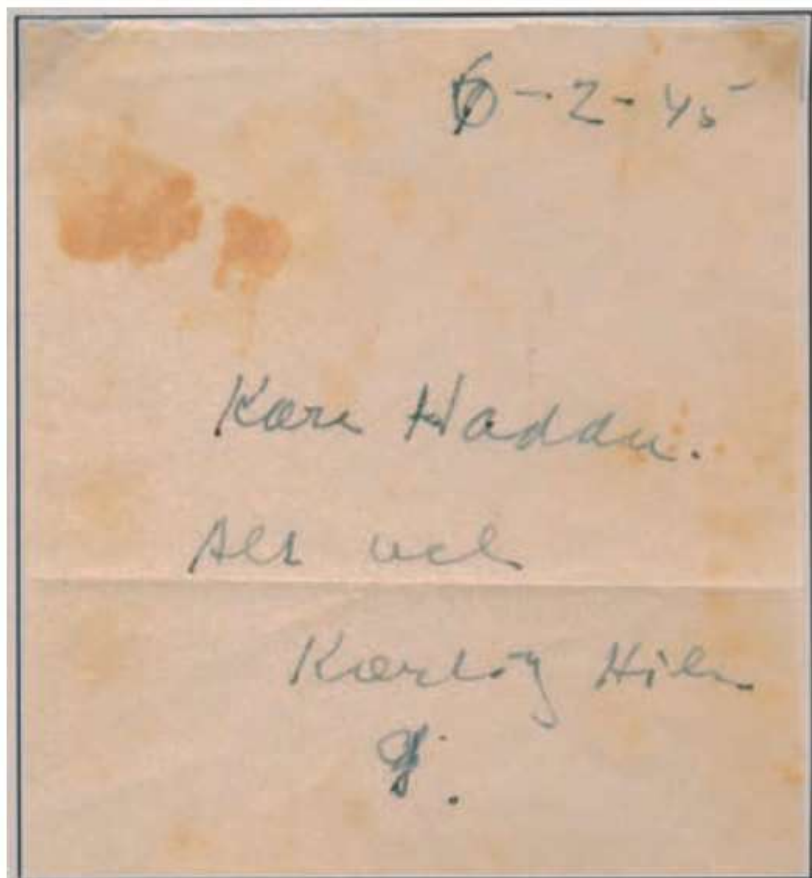


Fig. 3

Vi gik hjem ved 11 Tiden og sad og hyggede os lidt med mine Damer ved en Kop Kaffe og en Likør.

Klokken blev godt 2 inden jeg havde pakket.

Jeg skrev et Brev til min Kone (fig. 3) og lagde mig med Klæderne paa, men jeg vovede ikke at sove. Poul derimod sov sødeligt på 3 Stole. Kl. 4 1/2 kom Fru Galster og vækkede os og vi gjorde os færdige. Ved Tebordet mødte Frk. Galster ogsaa og 4,50 tog vi Afsked og gik gennem de øde Gader til Banegaarden. Vi fandt en god Plads i Toget og fik anbragt vores Bagage derimellem et Par gode Madpakker.

Om Aftenen havde jeg for Resten skrevet Spritrecepter til Fru Galster, saa hun ogsaa i Fremtiden kunde lave Likør. Rejsen forløb uden særlige Begivenheder. Der stod tyske Vagtposter for hver 50-100 Meter. De gjorde ingen Gavn, for Sprængstofferne var lagt ud for længe siden og paa en Strækning af 10 Km blev der senere 38 Explosioner.

Vi var lige ved at glemme at skifte, men det gjorde ikke saa meget for vi gik i ca. en Time og ventede før Toget til Grenaa kom.

Poul havde i Toget set den Mand vi skulde møde ved Kirken i Grenaa saa vi vidste at alting gik som det skulde.

Da vi kom i Toget var der en Mand der lignede en Fisker, der viste os særlig Opmærksomhed, det viste sig senere at vi skulde af Sted sammen.

Vi kom til Grenaa med Middags-tid, mødte vor mand ved Kirken og blev overgivet til en anden som førte os hen til Provstinde Hein, hvis Mand sidder i Frøslev. Der fik vi Mad og sad saa og snakkede og skrev til Kl. 2 om Natten da vi blev hentede.

Vi gik først et lille Stykke gennem Byen, men kom saa ud paa en øde og mørk Vej, der gaar langs Kanalen. Ved Broen ved Strandhotellet ventede vi en lille Time inden vores Førere kom. To og to gik vi saa ned til Baaden og kom om Bord. Lige da Poul og jeg var kommet om Bord fik vi Besked om at smide os i Skyggen af Rælingen da der kom Folk. Det var imidlertid kun en Tolder der er unødigt nysgerrig og ikke helt sikker. Mine Bukser fik ved den Lejlighed nogle slemme Pletter.

Efterhaanden kom vi alle om Bord. Desværre turde de ikke tage Kassen ned til Baaden. Det kan jeg

ikke forstaa for jeg tror godt at vi kunde have klaret det.

Vi blev 7 ialt. Den ene var Slots-gartner Nissen fra Spøttrup som var stukket af fordi Tyskerne havde faaet at vide at han havde indemuret Vaaben i Kælderen i Spøttrup. Den anden var Bankassistent Hein Andersen som var flygtet i bar Skjorte da Gestapo kom for at hente ham. Den tredje var Tom Gudbrandsdøl, en ung Nordmand, som var flygtet fra Buchenwald Koncentrationslejr og havde været 2 Maaneder under vejs til Danmark. De var 4 som flygtede. 2 kom frem. Han havde i Tyskland gjort 26 Spisekammertyverier. Han havde kun faaet meget lidt at spise i Tyskland og skønt han nu var blevet tyk og fed var han næsten umættelig. Herhjemme havde han sammen med en dansk Kammerat iklædt tyske Uniformer lavet Sabotage paa en Radiostation.

Der var to Etager, i den underste sad to Mænd som blev holdt op, klædt af, bundne og kneblede. Ovenpaa var der to Telegrafister som blev ude af sig selv af Rædsel da de saa Maskinpistolen, ogsaa de blev bundne og kneblede og saa blev det vigtigste af Senderen fjernet og baaret væk og slaaet i Stykker. De blev imidlertid forfulgt af 8 Tyskere som kom i Kane. De tre blev skudt, men Danskeren fik tre Skudsaaer i Maven og døde et Par Dage senere. Tom slap væk, idet han kom til en Vej hvor der ikke var Sne, saaledes at han kunde dække sine Spor.

Den fjerde var Fisker Brinch fra Grenaa, han var eftersøgt af Gestapo fordi han havde sejlet med danske til Sverrig og Tyskerne havde beslaglagt hans Baad. Den femte var en ung Mand ved navn Østergaard ogsaa fra Grenaa, han blev sendt af Sted fordi han ved sin Snakkesalighed havde forvoldt at 4 Grupper maatte opløses. Saa var der Poul og mig.

Skipperen var en ret flot Fyr, havde været ude at solde og var en Kende medtaget. Naa, vi kom af Sted og vi sad nede i Kahytten og snakkede. Hen paa Natten da jeg stod og barberede mig kom en af Fiskerne ned og sagde at vi skulde forholde os roligt for der kom et Skib som vist var Tyskere. Jeg blev bange for at jeg skulde ryste paa Haanden og skære mig, men vi tog det alle med knusende

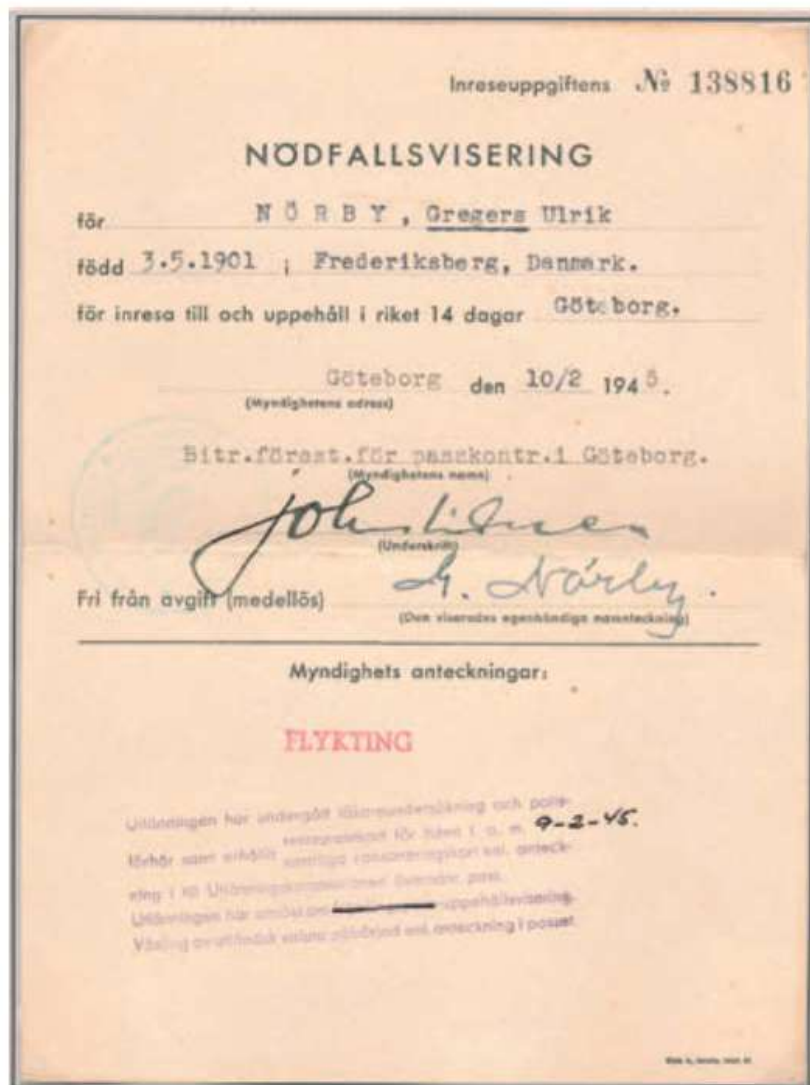


Fig. 4 - Nødvisum

Ro. Vi kunde alle syv høre dem tale tysk. Lidt efter fjernede de sig og en af Fiskerne kom ned og fortalte at det slet ikke havde været Tyskere men danske Fiskere, - og vi som alle havde hørt at de talte tysk.

Det var temmelig taaget og vi havde god Tid, da vi først skulde have Kontakt med Middagstid. Derfor lagde Fiskerne Vaad ud og tog en Fangst ind. Dette skete dog ikke uden Uheld. Voddet maa have siddet fast i en Sten for den ene Trosse sprang. De fik dog bjerget Redskaberne og fik nogle Fisk ombord, hvilket ogsaa skulde tjene til at give os et mere tilforladeligt Udseende.

Engang omkring 2 Tiden kom Baaden fra Sverrig, det var en stor helt ny Fiskerbaad med en meget kraftig Maskine og da vi kom ombord gik det meget hurtigt mod Øst. Besætningen var dels professionelle Fiskere dels et Par Stykker som ikke var det. Den ene var vist Officer i Handelsma-

rinen og Maskinmesteren var sikkert Ingeniør. Vi blev beværtet med Smørrebød, Kaffe, Chokolade, og Cigaretter og faldt vældigt godt til. Vejret var ideelt næsten stille og noget taaget. Hen paa Aftenen da vi var kommet paa svensk Vand blev der kastet Anker og Besætningen gav sig til at spille Poker. Et Par Stykker af de Rejsende lagde sig til at sove, men da Pladsen til at sove var daarlig fik jeg ikke sovet.

Ved 3 Tiden om Natten blev der Stemning for Mad og der blev nu gjort 48 Rødspætter i Stand og stegt og kogt 2 Spande Kartofler, et rigeligt Maaltid til 14 mand.

Ved 4 Tiden kom jeg til Køjs og det var første Gang jeg sov rigtigt siden den 4' om Morgen og nu skrev vi den 7. Jeg fik ganske vist en enkelt Time i en Lænestol i Grenaa. Ved 8 Tiden lettede vi Anker og satte Kursen mod Sverrigs Kyst. Det skulde dog ikke gaa uden Uheld. En 5 - 6

Kilometer fra Kysten strandede vi paa et Skær og sad saa haardt fast at Maskinen ikke kunde faa os af. Man forsøgte at lægge Varpanker ud men saa gik Spillet i Stykker, og vi kom først fri da nogle svenske Fiskekuttere halede os af. Heldigvis havde vi ikke faaet Læk.

Den 7/2 kom jeg til Sverrig, idet jeg steg i land i Warberg. I Warberg traf jeg straks gode Venner, nemlig Dr. Asbjørn Levin Tvede Geisler (f. 05.10.1901, d. 25.07.1984 - kaldet "Langemand". Tilknyttet Brigaden fra 01.1945, 21.04.1945 mødt ved Brigaden) fra Aalborg og Overlæge Asger Næraa (Asger Hugo Marius Næraa, f. 14.02.1905) fra Hjørring, hvilken sidste var designeret Chef (før krigen udpeget som Chef for Brigadens Feltlazaret) og med ham fik jeg straks Lejlighed til at drøfte en Del af de problemer, som angik mit senere Arbejde i Brigaden. Jeg tog imidlertid samme Dag til Göteborg, hvor der var en Del Formaliteter at ordne, og jeg traadte der straks i Forbindelse med Professor Jørgen Lehmann, som inviterede mig til Møde i Göteborg Lägeraselskab, og med hvem jeg tilbragte Aftenen og et Stykke af Natten. Da jeg endelig kom i Seng var jeg gennemtræt, for jeg havde kun faaet 6 Timers Sovn i de sidste 4 Døgn.

Dagbogen fortsætter: Vi indrettede os saadan, at vi havde fri de to aftre Dage, og dem tilbragte jeg mest på Skydebanerne eller paa Øvelser i Terrænet, saaledes at jeg fik genopfrisket min Ungdoms Færdigheder og kom i helt god Form. Det var egentlig et dejligt Liv, jeg var ude næsten fra Morgen til Aften, jeg lærte mange flinke Mennesker at kende, og jeg folte mig efter nogle Ugers Forløb i saa fin en Form, som jeg ikke har været i mange Aar. Der var mange morsomme Øvelser, Orienteringsløb, Invasionsøvelser med smaa Baade om Natten, Fægtningsskydning og Skydning paa Skydebaner, og det var egentlig betagende at se med hvilken Iver, at alle gik op i Forberedelserne til den store Dag, som vi alle troede skulle komme meget snart. Jeg blev egentlig temmelig ked af det, da jeg den 11. April om Aftenen fik Ordre til at rejse med første Tog næste morgen til Helsingborg og omgaaende etablere et Epidemisygehus, som kun-



Fig. 4a - Brev fra min far til min mor, skrevet i Sverige, sejlet med fiskerbåd til Grenå og afsendt herfra 19.02.1945. Brevet er stilet til "Kære Ven", og slutter: "Nu maa du endelig hilse Fru H. fra mig. Din hengivne Jens Gregersen. O O O (Fru H. var min mor og dæknavnet Jens Gregersen var min farfar).



Fig 5 - skydebane marts 1945

de modtage Nordmænd og Danskere, som kom fra Tyskland.

I Lejren eller Forlægningen, som det jo hed, havde man egentlig ikke saa meget Fornemmelse af at man var i Udlandet undtagen til Maaltiderne, idet Køkkenet var mere svensk og spartansk end dansk. Ogsaa den lille By, som laa en Kilometer fra Lejren, var i den grad domineret af danske Uniformer, at man let kunne glemme at køre i venstre Side. Vi havde det ganske hyggeligt, og det raske Udendørsliv bevirkede, at jeg havde et konstant fysisk Velvære, som jeg ikke har kendt Mage til i mange

Aar, Naar dertil kommer, at det fælles Maal var en Kammeratskabsaand af allerbedste Slags, er det ikke uforstaaeligt, at jeg blev alt andet end glad, da jeg den 11. April sent om aftenen fik at vide, at Kommandoen havde afgivet mig til Røde Kors, og at jeg havde Ordre til med førstgaaende Tog at rejse til Helsingborg. Hvad jeg skulde der, fik jeg ikke saa forfærdeligt meget at vide om, man maatte ikke tale om det i Telefonen. Jeg fik den Besked, at jeg skulle være chef for en Epidemiasfdeling i Helsingborg.

Jeg fik straks, da jeg kom til Sverrig, Tilbud om en Stilling som Læge i Norrland, og selv om det var meget fristende at komme til Nordsverrig og staa paa

Ski, saa sagde jeg dog Nej Tak dertil, jeg var indstillet paa at komme i Brigaden saa hurtigt som muligt, saa meget mere som jeg var klar over, at jeg trængte til lidt Træning, hvis jeg skulle være i Stand til at udfylde Stillingen som Battaillonslæge. Det varede imidlertid ikke mere end et Par Uger, inden jeg kunde komme i Trojen, og i den Tid boede jeg i et dejligt lille Kælderrum paa Sablgrenska Sjukhuset og benyttede Tiden til at undersøge i hvor stor Udstrækning de danske Soldater var vaccinerede, og sætte mig ind i forskellige Ting, bl.a. Vaccination mod Plettyfus, og

det var til stor Hjælp for mig, at jeg kom i Forbindelse med den finske Dr. Siwerts, som havde været Chef for den finske Hærs bakteriologiske Laboratorium. Det viste sig, at man endnu ikke havde vaccineret mod nogen Sygdom, og jeg skrev til Kommandoen og foreslog en Vaccination mod Difteri, mod Tyfus, Paratyfus, Stivkrampe og evt. Plettyfus, jeg tror nok, at man havde paatænkt at vaccinere mod Difteri, men andet var vist ikke paatænkt, og det blev altsaa mit første job ved Brigaden.

En af de sidste Dage i Februar kom jeg til Uddannelseslejren i Rönneby i Blekinge. Der var 1200 mand, og da vi var tre Læger, var der i Reglen meget lidt arbejde, saa meget mere som Sundhedstilstanden var aldeles fortreffelig. Der var naturligvis en Del daarlige Fodder og saa var der faa Ulykkestilfælde, idet Øvelserne ret ofte var temmelig realistiske og Kampaanden undertiden noget for stærk. Iøvrigt havde vi noget Arbejde, da samtlige Soldater skulle vaccineres mod Difteri, Tyfus, Paratyfus og Tetanus.

I Lejren eller Forlægningen, som det jo hed, havde man egentlig ikke saa meget Fornemmelse af at man var i Udlandet undtagen til Maaltiderne, idet Køkkenet var mere svensk og spartansk end dansk. Ogsaa den lille By, som laa en Kilometer



Fig 6a - En svensk udgave af Matador-griseshandler Larsens lokumbillede af topnazisten Hans Frank, der blev dømt til døden ved Nürnberg-processerne og hængt 16/10 1946



Fig. 7 - Pistolskydning. (En tydeligt mere veltrænet mand nu)



Fig. 6 - sokkevask

fra Lejren, var i den grad domineret af danske Uniformer, at man let kunne glemme at køre i venstre Side. Vi havde det ganske hyggeligt, og det raske Udendørsliv bevirkede, at jeg havde et konstant fysisk Velvære, som jeg ikke har kendt Mage til i mange Aar, Naar dertil kommer, at det fælles Maal var en Kammeratskabsaand af allerbedste Slags, er det ikke uforstaaeligt, at jeg blev alt andet end glad, da jeg den 11. April sent om aftenen fik at vide, at Kommandoen havde afgivet mig til Røde Kors, og at jeg havde Ordre til med førstgaaende Tog at rejse til Helsingborg. Hvad jeg skulde der fik jeg ikke saa forførdeligt meget at vide om, man maatte ik-

ke tale om det i Telefonen. Jeg fik den Besked, at jeg skulle være chef for en Epidemiasfdeling, at mine patienter var Nordmænd og Danske, som kom fra Tyskland, og at jeg iøvrigt maatte handle, som jeg syntes var bedst, og at jeg vilde få frie Hænder med Hensyn til Udgifter.

Det meste af Natten gik med at pakke og at bringe alt muligt i Orden, og næste Morgen blev jeg fulgt til Stationen af en af mine Kolleger og dennes Kone samt en Fætter, som jeg havde fundet i Lejren. Jeg var meget spændt paa, hvad det drejede sig om, for vi havde ikke hørt noget om Bernadottes Aktion, og jeg var ogsaa lidt ængstelig for, at man skulde snyde mig for at komme hjem med brigaden. Jeg kom til Ramlösa Brunn, og her var alt Forvirring. Røde Korsfolk, svenske Sygeplejersker, danske Lot-

ter, Nordmænd afforskellig Slags for rundt imellem hinanden som Myrer i en Tue, alle var lige ankommet samme Dag, og ingen vidste besked om noget som helst. De svenske Myndigheder havde Dagen i forvejen faaet Besked om, at det til Ramlösa vilde ankomme 250 meget syge danske og Nordmænd og der skulde nu indrettes et Lazaret i større Stil på Ramlösa Brunn. I største Hast var der i Løbet af Eftermiddagen og Aftenen Dagen i Forvejen sendt Bud efter norske og danske Sygeplejersker og Lotter samt enkelte svenske Læger, som i Forbindelse med Røde Kors og Politimyndighederne i Helsingborg skulde sørge for Oprettelsen af Lazarettet eller som det kom til at hedde Røda Korslågeret i Ramlösa. Der var naturligvis ingen, der kunde fortælle mig, hvad jeg skulle tage mig til, men jeg fik oplyst, at der allerede var kommet et Tog, som holdt nede ved Helsingborg ved Aflusningsanstalten, og jeg tog derfor derhen efter at have depoteret min militære Udrustning. Her var naturligvis ogsaa vild Forvirring, mest fordi ingen kendte hinanden, og kun faa var klar over hvad der skulde ske med de mange syge, der var kommet, og hvor de skulde dirigeres hen. Det var et frygteligt Syn, der mødte os. De befriede Fanger, som var med dette Tog, var ikke alene syge Men-



Fig. 8 - en af de heldige overlevende



Fig. 9 - Epidemistaben: Dr. Stephan Vendel f. 02.08.1914), Dr. Mogens Trier (18.07.1909-18.01.1976), Viveke Samson (12.07.1919-30.11.2017) og Gregers Nørby. (Samson var sanitetslotte, men far ophøjede hende af praktiske grunde til "underlæge")

nesker, men de var udhungrede og mishandlede, og dertil var de frygtelig trætte efter den lange Rejse. Jeg har aldrig set saa meget Elendighed paa en Gang. Et Par af dem døde, inden de kunde komme i Seng.

Desværre fungerede alting trægt den Nat, det hele var jo extempore-ret, og vi blev ikke færdige med vores Arbejde før Klokken 4 om Morgen-nen. Efter faa Timers Søvn mødtes Lægerne, men der maatte forskellige Forhandlinger til, inden vi kunde faa Rollerne fordelt, og for at faa Tiden til at gaa tog jeg tilbage til Ramlösa Brunn og indyndede mig hos nogle Køkkenlotter, saa jeg siddende på Køkkenbordet kunde faa lidt Mad for anden Gang i dette Døgn. I de følgende Dage blev det forresten en fast Institution, at jeg kom hen paa Natten og ved 7 Tiden om morgen-nen drak Kaffe i Køkkenet sammen med en ældre og meget energisk Lot-

tegeneral. der slet ikke passede til sit Navn, hun bed Fru Rude. Jeg skulle se at finde Nattekvarter, og jeg re-kognoscerede Terrainet og i Nattens Mulm og Mørke fandt jeg en lille Villa med det tiltalende Navn Veronica, og da den stod aaben, og da der oveni-købet var et Værelse med tre dejlige Senge, saa slog jeg mig ned her og fik nogle faa Timers Søvn.

Næste Dag skulle Rollerne forde-les, men det kneb lidt med at faa For-handlingerne i Gang, da vi maatte vente paa en Mand fra Sundhedssty-relsen, og jeg gik derfor i Gang sam-men med en norsk Dr. Vennesland med at pakke Instrumenter ud.

Endelig kom Forhandlingerne i Gang, og det blev bestemt, at jeg skul-le overtage Epidemifdelingen, der blev indrettet i det 7 Kilometer borte liggende Helsingborg Epidemisyge-hus, der heldigvis var næsten tomt. Der var allerede sendt to norske

Sygeplejesker derud, nogle danske Sygeplejesker og nogle danske Lotter. Jeg fik desuden tildelt en yngre dansk Kollega Dr. Vendel, og hos den ledende Lotte fik jeg en af de Sanitetslotter, som skulde arbejde for mig paa Bri-gadens Feltlazaret.

Viveke Samson var stud. med., og hende gjorde jeg til min Sekretær (og ophøjede hende til underlæge), et Valg, jeg var meget heldig med, idet hun viste sig at kunne løse næsten enhver Opgave, og desuden var hun næsten ikke til at køre træt, men det var ogsaa nødvendigt, for de følgende dage var meget anstrengende.

Vi tog straks ud paa Epidemisyge-huset, og begyndte at bringe Sagerne i orden. Der var nok at tage fat paa, der laa ca. 75 usorterede Patienter, hvoraf de fleste havde Diarrhoe. Hele personalet var nyt, der var kun faa uddannede Sygeplejesker, og for at il-lustrere Instrumentariets Utilstræk-kelighed, kan jeg nævne at vi kun havde fem Bækkener og tre Ther-mometre. Naa der var ikke andet at gøre end at tage fat med godt Mod, men skønt jeg blev ved til Klokken to om Natten, naaede vi hverken halvt eller helt at faa bragt Orden i Foreta-gendet. Da jeg kom hjem til Ramlösa



Fig. 10 - Viveke Samson

Brunn ved Tretiden om Natten, var alle gaaet til Ro undtagen to danske Lotter, som var kommet til Helsingborg om Natten. De sad i Forhallen i Hovedbygningen med deres Kluns og saa fortabte ud, for de havde ingen steder at sove.

Næste Dag, det var den 14., var jeg til Møde med den Danske Lægeforenings Formand og en Repræsentant for Gesandtskabet. Jeg fik Bemyndigelse til at købe ind til Afdelingen, hvad jeg havde Brug for. Endvidere fik jeg at vide at alle mine Udgifter til Mad og Kørsel vilde blive refunderet, og at jeg desuden vilde blive tildelt en førstelig Gage. Og det var meget rart at høre, for jeg var paa det Tidspunkt kun i Besiddelse af ca. 100 Kr. De første Dages Kørselsudgifter fik jeg ganske rigtigt refunderet, men siden saa jeg ikke en Øre, og det var paa et vist Tidspunkt temmeligt ubehageligt, nemlig da jeg kun havde 35 Øre tilbage. Alting vendte sig imidlertid til det Gode, idet jeg opdagede, at min Sekretær havde en Bankbog. Min Tillid til Gesandtskabet er imidlertid under Pari.

Ved Titiden den Dag fik vi at vide, at nu vilde der komme et nyt Tog, og det blev bestemt, at jeg skulde tage ned til Malmö og i Toget foretage en første Sortering, saaledes at patienterne hurtigt kunde blive fordelt. Jeg telefonerede til Malmö for at faa at vide, hvomaar Toget vilde køre derfra. Det var allerede kørt. Saa tog jeg en Bil til Stationen og idet jeg lod som om jeg var en Røde Kors Fyrste, beordrede jeg, at Toget skulde standses paa en mellemstation, hvortil jeg vilde køre i Bil, og det skete.

Jeg har aldrig vidst før, hvad Elenighed er. De fleste i Toget var senge-liggende, de var blege, magre, trætte og mange af dem var dødsyge, men de var lykkelige over at være sluppet ud af det Helvede, som de havde været i. Vi, der gik raske og velklædte omkring imellem dem, var dybt grebne. Jeg skammede mig over, at jeg havde det saa godt, og jeg blev opfyldt af et Had til al den Ondskab, der stod bag ved det. Og jeg kan huske, hvor jeg ønskede, at de af mine Landsmænd, som talte Tyskernes Sag, kunde se, hvordan det tredje Rige behandlede andre Mennesker. Det forsonende Moment, var den Glæde, som man kunde mærke, de allesammen følte

ved at være i Sikkerhed. Selv de meget syge var trods den anstrengende rejse i godt Humør.

Det, at vi nu kunde sortere dem allerede i Toget, bevirkede at Ekspeditionen ved Sorteringsanstalten i Helsingborg forløb meget lettere, men Klokken var alligevel 8 om Aftenen, før jeg kunde komme ud paa min Afdeling og fortsætte det Dagen for paabegyndte Arbejde. Ved halv Et-tiden kom jeg i Seng. Den næste Dag var det Søndag, og jeg fik meget bestilt, jeg gik Stuegang fra om Morgen til om Aftenen sent, og jeg fik skrevet Journaler, saaledes at de fleste af mine Patienter nu var undersøgt. De to følgende dage fik jeg kun faa nye Patienter. Jeg fik indkøbt de fleste nødvendige Instrumenter og havde faaet Bund i Journalskrivningen. Jeg havde nu en Afdeling paa 100 Patienter. Det var Folk med Scarlagensfeber, Difteri, Tyfus, enkelte Tilfælde af Plettyfus og en Mængde med Feber og Diarrhoe. Overfor denne sidste Gruppe Patienter, stod jeg noget usikkert. Jeg vidste ikke, hvad det var, de fejlede og jeg vidste derfor heller ikke hvordan jeg skulle behandle dem. Jeg følte mig sikker paa, at det ikke var Tyfus og Paratyfus. Det lignede det slet ikke, og da svarene paa de serologiske Prøver efterhaanden kom frem, viste det sig ogsaa at Widal var negativ. Shiga og Flexnerdysenteri kunde det heller ikke være, idet afføringerne gennemgaaende ikke var blodige, og Sygehistorierne heller ikke passede dermed, idet de fleste af Patienterne havde haft Diarrhoe i meget lang tid. Sonneinfektioner lignede det heller ikke. Jeg vidste ærlig talt ikke, hvordan jeg skulde behandle dem, og jeg spurgte Patienterne, hvordan man i Koncentrationslejrene havde behandlet disse Tilfælde. Nogle fortalte mig, at man havde forsøgt en Sultekur, andre sagde, at Sultekur ikke hjalp, en anbefalede en hel Tube Tandpasta paa een Gang, nogle anbefalede Trækul i store Doser udrørt i Vand, og endelig var der nogle, deriblandt en norsk Skibsreder, som foreslog Sulfatiazol. Denne norske Skibsreder var forresten en udmærket Mand, som havde været Plejer paa en Sygeafdeling, og han havde bl.a. et udmærket Kendskab til Plettyfus. Jeg maa lige indskyde, at disse Enteritispatienter

gennemgaaende var utrolig magre, anæmiske, og en Del af dem havde Ødemer.

Da de allesammen havde været udsat for en Kost, der baade var kvalitativ og kvantitativ insufficient, syntes jeg, at det var meningsløst at forsøge med en Sultekur, og da jeg ikke havde nogen ide om, hvad slags Diet, jeg skulde give dem, saa gav jeg dem allesammen Fuldkost. Desuden gav jeg alle mine Patienter A, B, C og D-Vitamin i rigelige Mængder, og sørgede for, at de fik den Mælk, de kunde drikke. De fleste af Patienterne bedredes gennem den Behandling betydeligt i Løbet af faa Dage. Der var ca. 25%, som stadig havde voldsomme Diarrhoe. De fleste af disse bedredes imidlertid væsentlig da de fik Opium, og de resterende kom sig paa nær nogle faa Stykker, da de fik Sulfatiazol. Der blev til Rest kun nogle ganske enkelte, som jeg følte mig foranlediget til at give lettere kost. Min Opfattelse af Sygdommen er den, at Hovedårsagen var den insufficiante Kost, som de fleste havde levet af i lange Tider. Muligvis i Forbindelse med Infektion med Bactier, der normalt ikke er farlige for Mennesker. Jeg kan i denne Sammenhæng nævne, at kun en enkelt af Personalet i en periode havde Diarrhoe, og dette til Trods for, at de fleste af mine Sygeplejesker var uskoledede Lotter, som maatte antages at være i større Fare for at blive smittet end rutinerede Sygeplejesker. Der er et Punkt, jeg maa omtale, og det er Patienternes Appetit. Jeg har aldrig oplevet noget lignende. Den svenske Rationering var ganske vist noget streng, men vi fik ekstra Tildeling, saa vi i det væsentlige kunde se bort fra Rationeringen. Men Patienterne spiste saa meget, at Køkkenets Kapacitet ikke kunde svare til Appetitten og jeg fik derfor fremtryllet et militært Feltkøkken, som kogte Kartofler i Hospitalshaven i enorme Mængder. Man gør sig slet ingen forestillinger om, hvad de kunde spise. Der var mange, der om Morgen startede med en hel Liter Havregrød. De spiste Dobbeltportioner til alle Maaltider, og saa smaaspiste de endda ind imellem. Hos mange og navnlig de yngre, kunde man efter maaltiderne gennem den tynde Bugvæg se den fyldte Ventrikel pose sig frem. Der



Fig. 11. Feltlazarettet - Genarp - april 1945. Far ses som nr. 8 fra venstre.

var nogle, der tog 500 gr. paa om Dagen, og der var mange, der efter 14 Dages Forløb ikke var i Stand til at knappe Bukserne. Efterhaanden tog Appetitten dog af og man hørte tilsidst nogen, der spontant sagde, at de var mætte.

De 100 Pladser paa Epidemisygehuset slog imidlertid ikke til og da der stadig kom nye Tog maatte vi skaffe mere Plads. Jeg fik anvist Slottet Örenäs, som ligger 20 km. syd for Helsingborg og som nu tilhører Ferieaktieselskabet „Reso“. Foruden selve Slottet, et mægtigt Hus med Kæmpesale og 4 m til Lofterne, var der en række Træpavilloner udmærkede indrettede med Stuer til 2, 4 og 8 Personer. Det indrettede vi paa den Maade, at jeg brugte Pavillonerne til Reconvalescenter og lettere syge fra Epidemifdelingen, og selve Slottet blev taget i Brug til raske.

Samtidig med, at jeg fik denne nye Udvidelse, fik jeg heldigvis mere Hjælp og endda særdeles udmærket Hjælp, idet Dr. Mogens Trier, som ogsaa hørte til min Afdeling ved Brigadens Feltlazaret, var ankommet og ham fik jeg tildelt. Den følgende Tid havde vi naturligvis umaadelig meget Arbejde, men der var kommet fast Form over det, og da alle mine Medhjælpere arbejdede med fantastisk Energi, gik det hele udmærket. Jeg flyttede ud paa Slottet, og i de tidlige

Morgentimer holdt jeg Konsultation der for de raske og gik Stuegang hos de syge, saa tog jeg i Bil til Epidemisygehuset, og gik Stuegang der. Et Par Timer om Eftermiddagen brugte jeg gerne til Indkøb eller til Konference paa Ramlösa Brunn, saa tog jeg tilbage til Epidemisygehuset, og senere paa Aftenen tog jeg til Örenäs.

En enkelt Aften spiste jeg fint på Grand Hotel sammen med et par norske Kollegaer og en svensk Politimand. Da fejrede vi Hitlers sidste Fødselsdag.

Noget af det, der optog mig meget dengang, var naturligvis det, som mine Patienter fortalte mig om Grusomhederne i Tyskland. Hvis ikke jeg havde hørt de samme Ting fra mange forskellige Sider, vilde jeg tro, at det var Løgn.

Der kom stadig Masser af Fanger fra Tyskland til Ramlösa, men de mest syge var kommet i de første Dage, og de fleste kunde sendes videre til andre Forlægninger næsten med det samme, men vi havde stadig meget at bestille. Den 22. kom der 200 danske Politibetjente til Örenäs.

Ramlösa-Perioden var en stor Oplevelse, dels var det meget morsomt at bringe Orden i det Kaos, der var i Begyndelsen, og dels havde man virkelig paa Fornemmelsen, at man gjorde Gavn. Det fik imidlertid en brat Ende. Den 28. fik vi 55 nye Patienter,

og deraf en hel Del franske og belgiske Kvinder, som var mishandlede paa det grusomste. Jeg var derfor meget travlt optaget hele Formiddagen den 29. og det kom slet ikke belejligt for mig, da jeg Kl. 1 fik at vide, at jeg allerede om Aftenen skulde stille ved en af Lejrene i Skaane, hvor hele Brigaden nu var samlet. Jeg havde 3 1/2 Time til at afvikle hele min Virksomhed og til at pakke mine Sager.

Jeg rekvirerede en Stabsbil og kørte med Frk. Samson ud til Hult, tog ham med til Örenäs og pakkede mens han og Frk. Samson gik Afd. igennem.

Saa spiste vi og kørte til Toget, han 5 Min. før, Jens Bing, Prip-Buus og Ole Bendix samt en Lotte var med. Tog til Malmö hvor vi gik ind og talte med Drucker. Derefter spiste vi Middag. Jeg har været fuldstændig ruineret og har laant 50 Kr. af Frk. Samson..

30/4. Natten var lidt ubekvem og Sovnen lidt afbrudt. Her er en del Lotter i Lejren og det ser pudsigt ud at der i Lejren hænger Damebukser til tørre. Fru Inger Brandstrup og Fru Karen Frederiksen er Køkkenlotter og slider brødt i det.

Bing ser sjov ud i for stort Tøj og gør honnor med venstre Haand.

Saa tog jeg Toget til Genarp og der fra med Bil til Feltlazarettet. Der fik jeg udleveret Tæpper og en Papirso-



Fig 12 - Afgang Helsingborg 5-5-45

vepose og blev indkvarteret i et Telt. Den 30. April var jeg med Ambulance i Malmö og gjorde indkøb. Der gik Rygter om, at Hitler skulde være død, og jeg var forbløffet over, hvor lidt ophidset jeg blev. I Lejren var der Opbrudsstemning.

vi mon skulle bruges til, da det ikke saa, ud til, at vi skulle til at kæmpe. På den ene Side vilde det være fløvt at komme hjem til en Promenadetur, men det bedste vilde det dog være, om der nu ikke blev slaaet flere ihjel.



Fig. 13 - Helsingør 5-5-45

Den 1. Maj fik vi udleveret Pistoler, og det hele var i Opbrud. Bataillonerne var færdige til at drage af og der var almen Forvirring. Vi regnede med at komme hjem en af de første Dage, men vi tænkte paa, hvad

Den 4. Maj festede vi lidt i Teltet fordi det var min Fødselsdag (44 år), og saa fik vi at vide, at Tyskland havde kapitulert. Den 5. maj blev vi vækket Kl. 2 1/2 og fik Ordre paa at pakke omgaaende og derefter kørte vi i Kolonne til Helsingborg med 10 Lastbiler og 5 Personbiler. Der var mange svenske Flag oppe. Ved 8 Tiden kom vi til Helsingør og blev modtaget med Flag og jubel. Jeg fik vaade Øjne.

For Natten blev vi anbragt paa

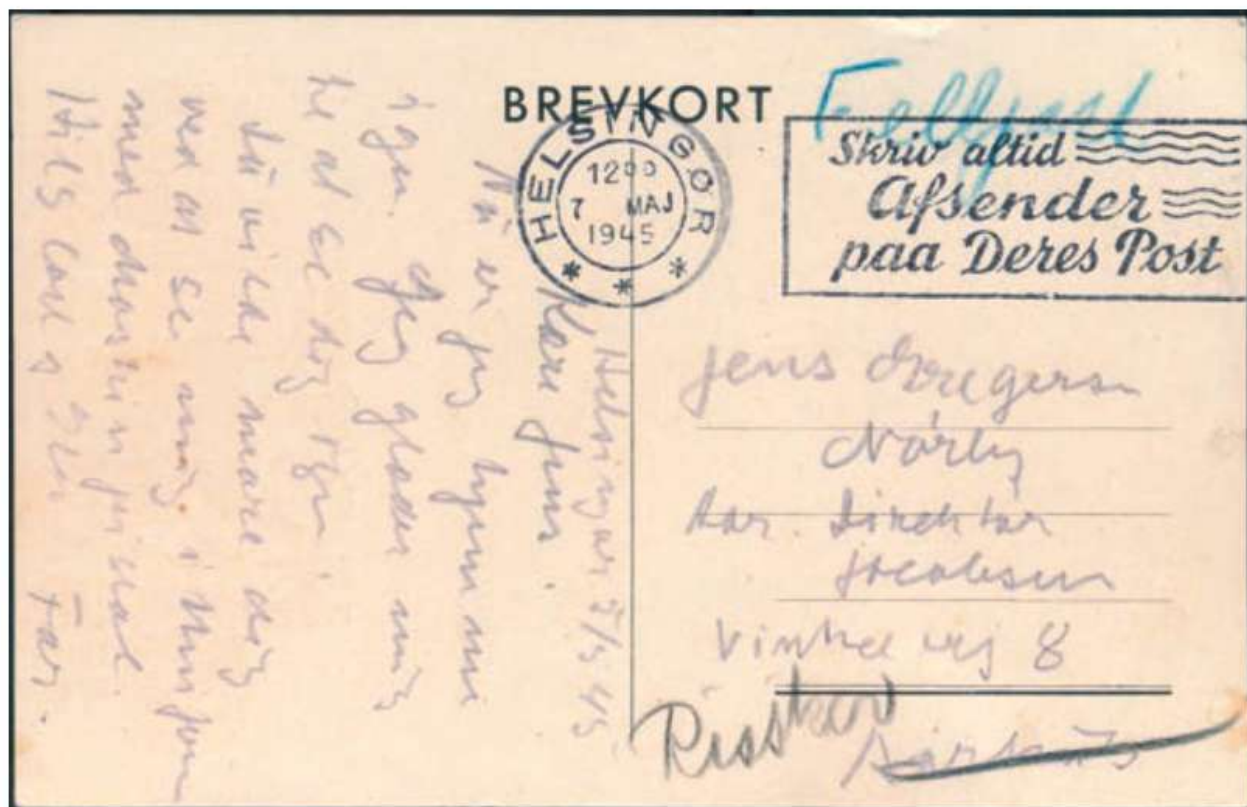


Fig. 14. Postkort fra far til min ældste broder Jens. Afsendt fra Helsingør umiddelbart efter landgang i Helsingør. Da far ikke havde frimærker, skrev han blot "Feltpost" og postede kortet, som gik glat igennem



Fig. 15. March mod Haderslev - blomsterdekoreret af civile

„Borneborgen“, hvor jeg sov godt paa Gulvet.

Den 6. Maj skulle vi til København og jeg stod tidligt op. Om Eftermiddagen var der lidt Skydning og vi satte Skolen i Forsvarsstand, men det blev ikke til noget. Lidt senere stod jeg vagt og skulde standse al Trafik der gik forbi vore Vogne. Der kom en tysk Røde Kors Vogn der kørte imod mig men jeg flyttede mig ikke. Den kørte lige paa mig og skubbede til mig. Jeg skældte Officeren der sad ved Siden af Chaufføren ud og han undskyldte og sagde at han allerede havde skændt på Chaufføren. Der var ingen Herrefolkstoner.

Saa rullede vi til København. Vi var ganske forbløffede og skamfulde over den Hyldest hvormed vi blev modtagne. Folk stod tæt og jubledesvingende med Flag. „Velkommen hjem“ raabte de.

Vi kørte ad Jagtvejen, og da vi kom til Falkoneralleen ved Borupsalle skiftede Situationen idet 4. Bataillon som kom lige efter vor Kolonne blev beskudt af Hipo med Maskinpistoler. Gaden blev blæst ren og nu begyndte et voldsomt Skyderi, ogsaa Sanitetsskolonnen blev beskudt, det kunde ses paa Vognen bag efter.

(Uddrag af brev af 19.6.1961 fra min far til Oberst M.M.):

„Vi var ikke sammen, da jeg fik ildåben i Falkoneralle. Jeg kom kørende sammen med Kaptajnlojtnant Rype, en generallotte og Overlæge Næraa. Da skuddene begyndte at knalde, standsede vi og løb ind i en trappegang; jeg havde imidlertid glemt min ene handske i bilen, og da jeg syntes, at en officer, gentleman måtte dø med mindst to handske på, gik jeg ud og hentede den ene forglemte handske i bilen, skont kuglerne piskede ned gennem gaden. Lidt senere sagde jeg til Rype, der ligesom jeg var bevæbnet med maskinpistol, at vi ikke kunne være bekendt at stå inde i en gadedør sammen med lotterne, og vi gik

så udenfor, men det var meget svært at se, hvorfra ilden kom, men noget må der have været, for ledningen til sporvognen faldt ned. Vi troede at se en mand oppe på et tagene og kom op at skændes om, hvem der skulle skyde. Jeg mente, at min alder og høje rang gav mig første ret, men Rype hævdede, at jeg stod under hans kommando på dette tidspunkt, så jeg fik ikke skudt et eneste skud, selvom jeg havde mægtig lyst til at fyre kanonen af, om det så bare var for at ramme det barberskilt, der var i nærheden. Jeg truede dog beboerne i huset overfor til at lukke vinduerne, således som jeg havde lært det af tyskerne hjemme i Aarhus, så kunne man dog kontrollere, at de ikke skød gennem de åbne vinduer.

Medens jeg stod der og var klar til at sælge livet dyrt, bankede det på vinduet bag mig og en lille mand i gråt jakketøj og skjorteærmer, sagde forsigtigt på københavnsk: „Vil De ikke have et stykke med flæskesteg og en Hof?“. Og så tog jeg maskinpistolen om på ryggen og spiste flæskesteg med svær - og fik mig en Hof! Da alt var roligt, kørte konvojen videre.“

4. Bataillon fik kæmpet Hipoerne ned og tog 6-8 til fange. 2-3 blev skudt. Der hvor jeg stod var der ogsaa lidt Skydning, men kun 2 Skud fra

vor Side for vi kunde ikke se hvorfra de kom. Fra nu af blev Kørslen anderledes. Infanteriet gik i 2 Rækker langs Husene og Vognene blev ført frem i Midten.

Jeg blev placeret paa Frederiksberg Runddel for at tage imod Efternølere fra vor Kolonne. Af og til blev vi beskudt fra Kirkegaarden ved Frederiksberg Kirke. Her gik jeg et Par Timer med maskinpistol. En Lottebil var blevet væk, det viste sig senere, at de var indkvarteret i en Chokolade-fabrik. Til sidst blev jeg hentet af Kaptajnlojtnant Rype og staaende paa Trinbrættet med Maskinpistolen i Haanden kørte jeg gennem Frederiksbergalle og Vesterbrogade til Solen ved Marie Kirkeplads.

Det lykkedes mig i Lobet af Dagen at telefonere til min Kone. Det var dejligt at høre hendes Stemme.

Den 7. Maj blev jeg overført til 4. Bat. og vi fik at vide, at vi skulde til Sønderjylland. Det glædede jeg mig til, selv om jeg gerne vilde have truffet min Kone inden. Dagen efter stod vi op Kl. 5 1/2 og ventede derefter hele Formiddagen paa at komme af Sted. Vi marcherede denne Gang 12 Enkeltkolonner langs Husene, og ved forskellige Gadeoverskæringer stod der Frihedskæmpere i Grupper idet man frygtede Ildoverfald, men bortset fra enkelte fjerne Skud var der ingen Episoder. Ved 5 Tiden kørte vi endelig, og saa gik Resten af Dagen med at Rejse. Paa Storebæltsfærgen holdt Tjeneren tale for os og vi sang.

I Odense kom en Del civile paa Toget. Vi visiterede dem og jeg lod dem sige „Rød Grød med Fløde“, Vi fandt 6 Tyskere som vi smed ud med et Spark i Enden.

Den 9. Maj vaagnede vi om Morgen i Kolding hvor vi blev vaskede, og derefter marcherede vi til Torvet hvor vi blev hyldede, og derefter var der March til Haderslev, en Tur paa 30 Km. Hele Vejen stod Folk opstillede og jubledes.

Vi blev pyntet med Blomster og i Haderslev var jubelen uendelig, men jeg havde faaet ømme Fødder og den sidste Del af Turen var ubehagelig da jeg havde faaet en væmmelig Vabel på højre Hæl. Paa Kasernen blev vi fordelt til Værterne og jeg kom hos Overlæge (Mogens) Norn. Jeg præsenterede mig som Ingeniør Sørensen og Norn kendte mig ikke for jeg afslø-



Fig. 16. - farvel-og-ikke-aus-wiedersehen

rede mig. Jeg blev behandlet som om det var mig, der havde vundet Kri-gen. Den 10. Maj stod jeg op Kl. 5.30 og tog hen paa Kasernen, men jeg havde Besvær med at gaa. Vi ventede paa vore Biler til langt ud paa Eftermiddagen og saa kom vi af Sted mod Tønder. Da kasernen i Tønder endnu ikke var ryddet for Tyskere blev vi dirigeret til Møgeltonder hvor vi blev hilst med Velkomsttale og Sang. Ved en Fejltagelse blev jeg glemt og snydt for at blive indkvarteret paa Schack-enborg. Jeg kom til Præsten hvor Velkomsten ikke var særlig hjertelig.

Den 11. Maj stod jeg op Kl. 9 til



Fig. 17 - Kaptajn (hærens gymnastikskole) Jakob Markus Jensen Lyng (01.04.1907-27.05.1995)

Lægetjeneste og derefter gik Turen paa Cykel til Sæd for at se paa en Deling der. Da jeg kom tilbage fik jeg at vide at jeg skulle flytte om et Kvarter. Jeg fik en Motorcyklist til at køre mig Hjem, og saa pakkede jeg Klunset sammen.

Vi skulde bevogte Landevejskryd-seet ved Gaarden Hestholm. Jeg fun-gerede som Tolk hele Dagen. Herre-folket var blevet noget mere tamt. Jeg talte med nogle Officerer, de paastod at de ikke havde Kendskab til Ty-skernes Voldsmetoder. Englænderne behandlede dem meget overlegent, og det gjorde vi ogsaa. Vi havde det her-ligt. Solen skinnede og vi holdt rigtig Sommerferie, mens Tyskerne traskede hjemad med deres bagage paa Barnevogne og hjemmela-vede Kærre.

Jeg var en Tur i Sæd og se til Folkene der; de nød Solskinnet og legede med de Motorcykler og Pistoler som de havde „rul-let“. Der var sket flere mindre Ulykker med Motorcykler, idet alle (ogsaa jeg) skulle prøve dem. Endnu var der ikke nogen der var kommet til Skade med Skydevaaben, men Skuddene knaldede naar de sad og demonstrerede deres Bytte.

Jeg flyttede ikke væk fra Præsten i Møgeltonder før den 14. maj, og samme Dag blev jeg inviteret til Lunch hos Grev Schack.

Derefter blev jeg beordret ud med 2 Mand (alle tre be-væbnede med Maskinpistoler) for at føre en tysk Officer ud til nogle Ungarere som var urolige. Da vi kom, derud var



Fig. 18 - General Dewing

alt roligt. Bilen var imidlertid gaaet i Stykker og vi maatte derfor køres af andre - først af en Englænder og senere Politi til Tønder. Efter et Be-søg i Højer hos Dr. Dalgaard maatte jeg tage med en Dr. Poulsen ind paa Tønder Sygehus, hvor jeg sov paa en Divan, da jeg ikke havde faaet noget Kvarter.

Den 15. Maj måtte jeg tidligt op og derefter paa Lægetjeneste paa Motor-cykel. Jeg havde faet Brev fra min Ko-ne, som snart vilde rejse til Aarhus, saa jeg maatte se at faa organiseret en rejse derop.

Brigader nr. 40 som kørte bilen for Kaptajn J.M. J Lyng fortalte mig om sit illegale Arbejde. Han var Køben-havner med stort „K“.

„I Begyndelsen var jeg med til no-get Sabotage, men senere var det mest Liquidering. Jo de første Gange var det jo lidt underligt og jeg kunde ikke spise den Dag men det var et inte-ressant og ganske morsomt Arbejde. Den sidste jeg tog var en Kvinde, hun stod og vaskede i Kælderen, Stikkere skal jo ogsaa vaske. Jeg bankede paa. Hun spurgte: Hvem er det. Saa sag-de jeg „Hvor bor Viceværten“. Saa lukkede hun Døren op. Hun blev ske-løjet af Rædsel. Saa fik hun et Skud i Brystet saa hun snurrede rundt og derefter 2 Skud i Nyrerne. Saa var hun slukket, som vi siger. Næh, jeg fortryder ikke noget. Det har været et ganske morsomt Arbejde.“ -

Jeg blev nu indkvarteret i Hest-holm hos Forpagter Mathiesen Han-sen sammen med Kaptajn Lyng.

Den 16. Maj overtog jeg Kl. 1 efter et enkelt Sygebesøg Posten som Tolk og Kontrolloffer ved Vejkrydset Nord for Tønder. Vi afvæbnede en Del Dyr læger og fik mange Heste.



ikke var Tog eller Busser, der gik Nordpaa. Jeg fik et Par Km med en Droschebil, men maatte saa gaa videre. Da det blev næsten mørkt kom der en Lastbil; den vilde først ikke standse, han troede jeg var Tysker. Jeg kom med. Vi gjorde Ophold undervejs hos en Mejerist hvor vi fik Kaffe og Ostemadl

Jeg stod af ved Marselisborg Hospital og hilste paa Frk. Lyngby og Dr. Kirketerp, den sidste



Den 17. Maj var jeg om Eftermiddagen igen Tolk og Kontrolloffer ved Vejkrydset. General Dewing med Stab besaa Pladsen med de af Tyskerne afleverede Biler. Oberst Bennike var med og jeg fik taget nogle Billeder.

Fra 17.05. Kl. 18 havde jeg Orlov og prøvede at faa Billejlighed Nordpaa idet der ikke gik Tog. Jens Kruuse og en Oberstløjtnant kom forbi i en Mercedes. Det lod til at Kruuse havde været Storsabotør. (Far fortalte siden, at Kruse havde nogle små sække med i bilen og far spurgte, hvad det var, hvorpå Kruse, som var det det naturligste i verden, sagde, at det var sorte peberkorn, som han havde taget fra tyskerne. Kruse gav far den ene sæk og vi havde peber i mange år efter krigen). Med ham kom jeg til Kolding. Saa begav jeg mig ud ad Vejlelandevej og fik Kørsel med en Ildslukningsapparatfabrikant. Vi indhentede en „X“ Lastbil (bil med Aarhus-nummerplade) og med den kørte jeg til Horsens. Saa begav jeg mig ud paa Landevejen da der

var lige kommet hjem. Jeg ringede til min Kone som var hos Sperlings (Esther og Oscar Sperling, mors søster og hendes mand) og saa snart jeg kunde faa en Bil tog jeg derud. Jeg havde syntes at jeg havde været saa længe borte. Nu syntes jeg at det var saa kort Tid siden jeg tog hjemmefra. Jeg vaagnede op om Natten og kunde ikke forstaa at der var en Pige i min Seng.



Fig. 20 - Herdis Christiansen 1919 (Far har nok tænkt på mor, som hun så ud i 1919 på et billede, som tilhørte fars studiekammerat og modstandsmand Karsten Isager, hos hvem far boede et stykke tid inden han tog til Sverige).

Fig. 19a og b. Geværaflevering - (Billede af geværtynger og "hjemsendte" tyskere. Far fortalte mig, at de unge fra Brigaden forsynede sig med allehånde våben (mest håndvåben) som souvenirs. Far kunne heller ikke dy sig og "beslaglagde" en 9 mm parabellum P38 med Nazimærke, en fransk 7,65 mm pistol (jeg husker ikke mærket) samt en 9 mm Luger (p.08). Vi tre brødre fik senere hver en pistol og de våben havde vi i mange år, men da far døde i 1968 og politiet havde frit lejde for aflevering af våben, jeg tror, at det var i 1983, blev vi enige om at indlevere vores pistoler).



Fig. 21 - Herrefolket på vej hjem

Den 18. Maj var jeg ude at hilse paa Personalet paa Hospitalet. Skoleoverlæge Herbert Lebel (29.12.1903-10.01.1983) som i mit fravær havde lånt vores Lejlighed, kunde ikke komme ud af Lejligheden lige med det samme. Saa man var egentlig ikke interesseret i at faa fat i mig lige med det samme. Den 19. Maj var jeg paa Ritz hos Stabskompagniet for at søge Billejlighed Syd paa næste dag. Min Tjenestekuffert var ikke kommet endnu. Min Søn Jens bad mig om jeg ikke vilde gaa en Tur med ham gennem Byen saa han kunde ses med mig i Uniform! Den 20. Maj. havde jeg faaet Billejlighed til Kolding med en af Modstandsbevægelsens Biler. Vi kørte ved 12 Tiden og fik at vide at der var givet besked om at jeg skulde helt til Tønder. Jeg ankom i Solskin til Sød.

Den 21. Maj om Aftenen var jeg paa et Par Sygebesøg. En Mand havde et mig ukendt udslet paa venstre Laar. Jeg sagde til ham, at han må have haft noget i den venstre Bukselemme, og det viste sig at være en Taaregasbombe.

Den 25. Maj var jeg sammen med Kaptajn Lyng og Politimester Brix paa Besøg hos Overlæge Hein. Brix fortalte meget om Kampene og om Tyskernes Grusomheder. Jeg fik gennem ham at vide hvor vi kunde faa Tæpper til Soldaterne, som maa undvære, medens Quislinger og Hipoer har 3 Tæpper. Den 26. Maj sad jeg i

en gammel Rutebil ved Vejgaflen Syd for Tønder hvor jeg om Eftermiddagen var Tolk og Kontrolloffer. Der kom 200 Tyskere igennem, og det smaaregnede og var temmelig koldt.

Den 26. Juni. For 3 Dage siden fik jeg at vide at jeg fik den Orlov som jeg havde søgt for at komme til Stockholm til Møde i Foreningen til Udgivelse af Nordisk Medicinsk Tidsskrift.

Den 4. Juli Kl. 4 tog jeg af Sted fra Tønder med en Løjtnant Axel Hansen i Feltpolitiet, som skulde til Horsens, da jeg blev sat af der gik jeg ud ad Landevejen og da jeg naaede Stedet hvor den direkte Vej til Aarhus skiller sig fra Skanderborgvejen kom der en engelsk Kaptajn i en lille smart Bil. Jeg fik ham til at standse, hvilket han ikke saa ud til at være særlig glad ved. Han talte dansk og saa kendte jeg ham igen. Det var den Faldskærmsmand, som jeg i 44 havde faaet anbragt hos Dr. Larsen i Silkeborg og senere faaet fra ham og til Behandling for Malaria. Stor Gensynsglæde. Han kørte mig med en Fart af ca. 100 Km. i Timen til Marselisborg Hospital, hvor han lige hilste paa Frk. Lyngby, der blev meget forbauset over at erfare, at hun havde passet en Faldskærmsmand. Jeg fik lidt at spise paa Hospitalet og pakkede saa de fleste af de gode Sager jeg havde købt i Sverrig i min Rygsæk. Saa tog jeg Trambussen til Endestationen ved Riisskov og gik ud ad

Landevejen. Et Stykke ude stod nogle Frihedskæmpere og jeg fik dem til at standse en Lastbil som kørte med Passagerer. Med den kom jeg til Rodskov og netop som jeg var staaet af kom en lille Personvogn med to unge Mennesker, de skulde til Grenaa, men for min Skyld lagde de Vejen om ad Tved (vores sommerhus var og er stadig ved Tved Strand pr. Knebel) saa jeg kom syngende hjem Kl. 23,30.

I Morges stod vi op ved 6 1/2 Tiden og pakkede min Rygsæk. Jeg tog saa med Rutebil til Aarhus. Der gik jeg

straks op paa Hotel Ritz og skaffede mig Billejlighed til Fredericia. Jeg kom til at køre med Orlogskaptajn Bahnsen og en engelsk Lieutenant Commander Goodmann. De var vældig flinke og kørte mig til Lillebæltsbroen til Trods for at det var noget af Vejen. De skulde nemlig til Sønderborg.

Paa Lillebæltsbroen kaprede jeg saa en Personvogn hvori der allerede var en mand fra Brigaden. Vi blev kørt til Odense, hvor vi var ved 5 Tiden. Jeg blev sat af ved Roulunds Fabrikker og gik saa hen til Krabbes, som var meget glade ved min Ankomst. Da det regnede stærkt ringede vi til Banegaarden om der gik et Tog, og der gik et om 10 Minutter. Vi cyklede derhen men kom netop 2 Minutter for sent.

Saa cyklede vi ud af Odense til Nyborg Landevej og der fik jeg Plads i Førersædet i en Lastbil hvor der i Forvejen var 2 mand. Da vi kom til Nyborg fandt vi ud af, at der ikke vilde gaa Færge i Aften og der var ikke et Hotelværelse at faa. Derfor henvendte jeg mig til Modstandsbevægelsens Vagt. Jeg blev modtaget med stor Venlighed og blev i Bil kørt ud til Nyborg Strand hvor jeg nu sidder i et Værelse og skriver.

Jeg har søgt Kontakt med nogle fra R.A.F som skal til København i Morgen og faaet lov til at køre med dem. Den er fin.

(Dagbog slut!)

(Maa ikke beskrives)

Grænsekommando 4. Bataillons 2. Kompagni.
Tønder, den 31/5-1945. 1945
Fortroligt Nr. 6.

Til 4. Bataillon.

Fortrolig Udtalelse

om Overlæge G. U. Rørby,
der har været til Tjeneste ved Kompagniet fra 7/5 - 31/5 4.4.

Udtalelse kan i det Omdrag, hvori den afleveres, kun afleveres til den pågældende tilstand.

Aandelig Begavelse	Udmærket gode
Anlæg for Tjenesten	Udmærket god
Interesse for Tjenesten	Udmærket godt
Forhold i Tjenesten	Udmærket godt
Forhold uden for Tjenesten	
Udholdenhed	
Sundhedsstand	Tilfredsstillende.
Syn	
Hærelse	

Kompagni: Overlægen er en særdeles tiltalende Offi-
cer.
Han er gået op i sin Tjeneste med den største
Iver og Interesse.
Han har en egen Bysse til at komme paa Talefod
med Mandskabet og har været den til Hjælp paa mange
Maader.
Han har paa en glimrende Maade fundet sig til
rette i Kompagniet.
Hans Tjeneste har været særdeles tilfredsstillende

H. L. L. - 1945

Fig. 22 - Fortrolig udtalelse 31-5-1945

Krigsministeriet udsendte 28. juni en skrivelse, hvorefter Den Danske Brigade skal opløses den 10. juli 1945

Efterskrift

Min far var meget stolt af at have tjent sit land som læge i Brigaden så kort tid, der end var tale om, og talte ofte hjemme hos os selv om sine oplevelser, men det var ikke noget, han talte om i sin daglige lægegerning. Han nød, pga. sin indsats i Brigaden i Sverige, stor respekt fra sine kolleger og studenter.

Far blev officielt "hjemsendt" 31.05.1945 og modtog Kaptajn Lyngs hjemsendelsespapir:

Mange af fars kolleger og familimedlemmer har moret sig over den manglende udtalelse om fars "åndelige begavelse".

Han bevarede kontakten til andre fra brigaden langt op i

tid. Far døde i 1968, men hans sekretær i Brigaden, Viveke Goddard (født Samson. 12.07.1919-30.11.2017) besøgte os flere gange på Vinrosevej i Skødstrup og lånte mange af fars billeder, som hun brugte til sine artikler om sin tid i Brigaden.

(Mange af de billeder, som far tog og som blev "udlånt" til både hjemmesider og artikler, mangler desværre kildeangivelse, såsom fars billeder i bogen "Den Danske Brigade i Sverige" af N. M. Schaiffel-Nielsen, hvori Viveke Goddard, født Samson, skrev kapitlet "En eventyrer i Den Danske Brigade". Det skal pointeres, at det ikke skyldes Samson, at far ikke har fået kredit for sine fotos. Bogens illustrationer lider gennemgående af en usædvanlig mangel på kredit, hvilket man kun kan klandre bogens forfatter for. Da

jeg købte bogen og konstaterede manglen, gjorde jeg ikke "vrøvl" på min fars vegne, da bogen i givet fald næppe ville blive genoptrykt! Men jeg ved, at min far ville have undret sig.

Da vi havde den nordiske frimærkeudstilling i 1994 i Aarhus, skulle vi inden reklamere for udstillingen. Derfor havde vi i januar 1994, en stand på den internationale litteraturudstilling NORDIA 94 i Bella Center, som vores nordiske frimærkeudstilling NORDIA 94 fandt sted i Aarhus i oktober 1994. Jeg var en af de personer, som skulle passe standen i Bella Center og jeg havde inviteret "Samson" til at besøge mig i Bella Center. Hun syntes, at det var en sjov fornemmelse for de fleste af mine bekendte, der besøgte standen, troede, at "Samson" var min mor! Jeg præsenterede hende dog korrekt: "Dr. Goddard, min fars sekretær og underlæge i Brigaden i Sverige i 1945". "Samson" var på det tidspunkt 75 år og hyggede sig tydeligvis, for hun var der en tre-fire timer og hjalp mig på standen.

I Menne Larsens Posthistoriske Småskrifter 7, vises s. 41 bagsiden af en kuvert, som min far sendte til min mor 30.05.1945.

Menne havde afblændet afsender navnent, men det tog mig kun et splitsekund at se, hvem der havde sendt kuverten og fortalte det til Menne - og - hvis han en dag kunne leve uden den kuvert, måtte han gerne tænke på mig!

Og en herlig dag i 2007 kom kuverten "hjem igen" med Menne's venlige følgebrev:

"17.10.2007 - Kære Toke. Jeg stilledes dig engang i udsigt, at jeg, når jeg var ved at lukke ned - ville forære dig en kuvert skrevet af din far i 1945. Tiden er nu inde.

Mange hilsener
Menne"

Tak for det, Menne!

Tak til Viveke Goddard (f. Samson) for god hjælp med oplysninger m.m. (Jeg kan godt forstå, at far satte meget stor pris på Samsons arbejdskraft, da de var i Brigaden).

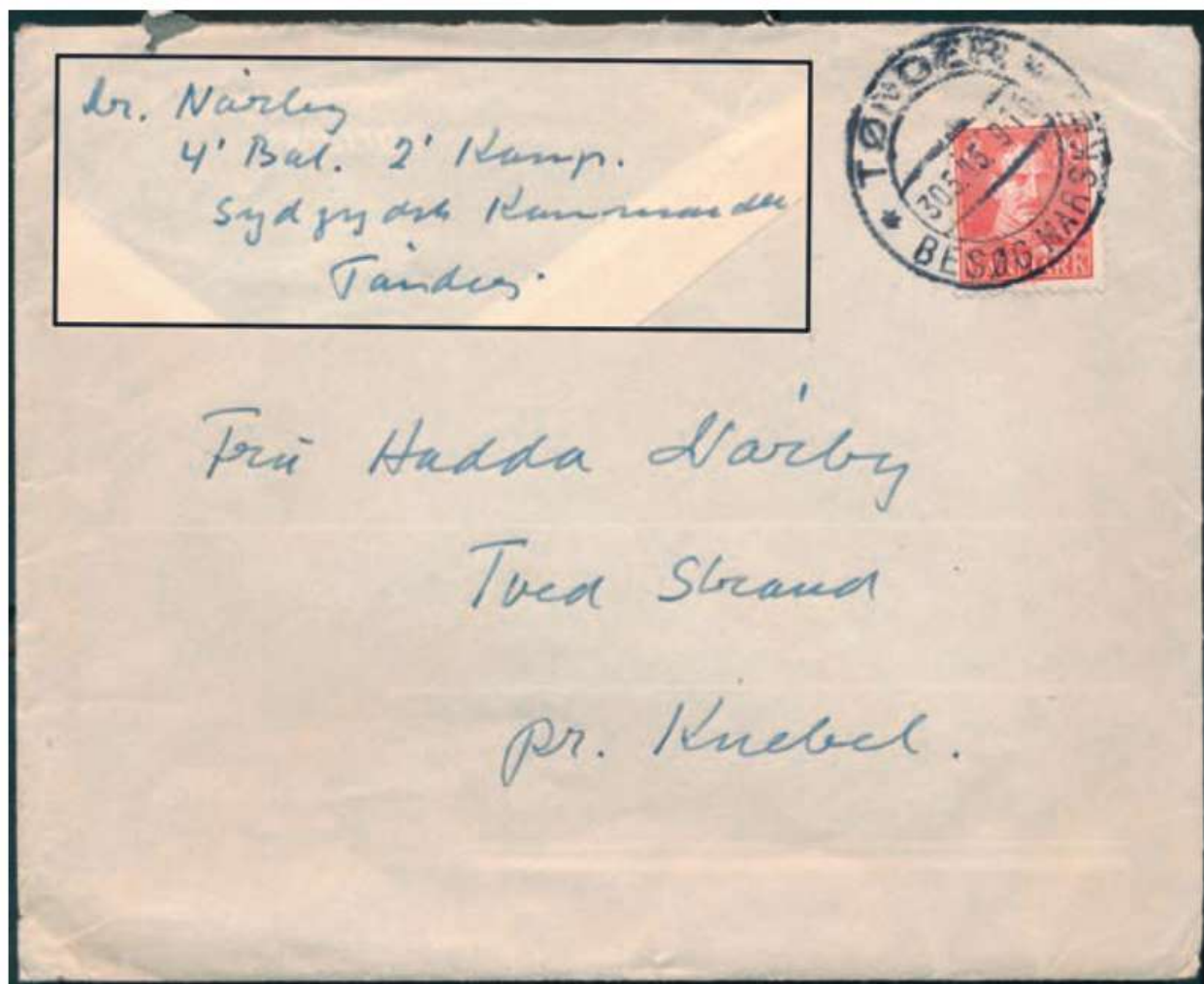


Fig. 23 brev fra Sydjysk Kommando

Det er min mening at uddybe og supplere noget af det, jeg her har berettet om ovenstående. Det bliver på min hjemmeside norbyhus.dk under overskriften Den Danske Brigade, men det kommer senere.

Henvisninger

[https://dis-danmark.dk/bibli-](https://dis-danmark.dk/bibliotek/900261.pdf)

[otek/900261.pdf](https://dis-danmark.dk/bibliotek/900261.pdf) - En beskrivelse af Hærens Stabe.

1. Den danske Brigade i Sverige 1943-1945

Historik: Oprettet 1943 som Kommandoen for militære flygtninge. Samme år navneændring til Den danske Brigade i Sverige. Ophævet 10/7 1945.

2. Grænsekommandoet 1945-1949

Ressort: Kommandobefaling nr. 1 af 8/5 1945.

Historik: Oprettet 8/5 1945 som Grænsekommandoet. (Sydjyske Kommando). Ophævet 15/5 1949.